

lijkse vredigheid die hier herleid wordt tot gecontroleerde, ontmenselijkte dingen: boxen die worden aangesloten en het geluid genereren. Hier is niks meer wat je dacht dat het was. Elk gevoel van veiligheid ontnomen. Een man komt binnen en rolt – terwijl de telefoon gaat – het tapijt weg. Je kijkt in een spiegel, waardoor het lijkt alsof je in een put naar beneden staart en een verdieping lager iemand ziet zitten, terwijl hij in werkelijkheid boven aan het plafond op zijn kop hangt. Hij neemt de telefoon op en zet daarmee een speels tafereel in gang. De werkelijkheid totaal ontregeld.

Dan de volgende kamer: je kijkt uit op de bak (een grote betonnen ruimte in open lucht). Je hoort de getuigenis van een man die zijn vrouw en zijn dochtertje heeft vermoord. Een paar zinnen maar. Buiten zie je de man: gekweld, opgejaagd, buiten zinnen. Hij gaat naar bed, om er een paar minuten later als een oude man weer uit op te staan. Een leven weggewuifd als een lastige mug op een zomeravond.

Of nog: een vrouw zit, op een burcht van zakken stof, aan een naaimachine. Ritueel begeleidt het geluid van het stikken haar gezang in weemoedig Hongaars. Opeens zie je de stof langs het betraliede stukje raam dat open kan, naar buiten ontsnappen. Het baant zich een weg over het uitgestrekte gazon. Bij de laatste tonen verschijnt opeens over het hekken een reusachtige trouwjurk. Zo reëel en toch een sprookje. Onbereikbaar.

En dan: een totaal zwarte kamer. Piepklein. Allemaal binnen. De deur dicht. Iedereen kan iets in de muur kerven. Als een lamp aangaat worden de inscripties opgelicht.

Nog: in een kamer een foto van een baby. Een vrouw. Vuur wordt aangestoken. Een kind – verbeeld in een kruippakje dat door middel van een touwconstructie wordt bewogen – komt om in een brand. Op de kakofonie van zestien slaapliedjes zingende kinderspeeltjes word je de kamer weer uitgejaagd. Schuld, gemis en wanhoop met een minimum aan middelen maximaal voelbaar gemaakt.

En ten slotte: een ruimte met bewegende muren waar iedereen zijn eigen weg moet zoeken. Aan de wanden: foto's met onderschriften. Je kan vermoeden: de data waarop de gedetineerden de gevangenis zijn binnengekomen en waarop ze hun straf zullen hebben uitgezeten. Sommige einddata akelig ver weg. Op de foto's dierbare tafereelen van de gedetineerden. Ook zij waren kinderen die kaarsjes uitbliezen, mannen die op vakantie gingen, vrouwen aan zee, met hun kinderen op de arm. En dan opeens

gaat het licht aan; de foto's (wel ontwikkeld, niet gefixeerd) worden zwart. Hier het licht aan, voor hen het licht uit. Alle beloftes die het leven ooit inhield in één klap ontnomen.

Na de zes korte scènes komen alle groepen terug samen in de bak. Je wordt verwelkomd door het zingende koor, handen worden geschud, er wordt in de ogen gekeken. Voor wie durft, is dit een heftige ontmoeting. Twee mensen dansen op de muziek, een tafel op wielen danst met hen mee. De toon is meteen gezet. Catharsis nu, zoals we hem in het theater niet meer zo vaak meemaken. Het koor zingt – nu eens uitbundig, dan weer beklemmend ingetogen – en elementen van de scènes uit de kleine kamers komen samen. Het zorgt voor aangrijpende beelden: de moeder van het dode kind met haar buik in brand, de man met achterevoelingswaan die in zijn verbeelding – en letterlijk voor onze ogen dankzij een ingenieuze projectie – over de muur kruipt, er valt een porseleinen bal in stukken vaneen op de stenen vloer die kringen maakt als was het een vijver. En dan komt het meisje zonder bruidegom in trouwjurk op, het publiek in een hoekje drummend. Zij trekt met haar tere lijf een reusachtig gordijn van regen met zich mee. Het verdriet, de zee van verwoesting heeft een gezicht gekregen. Het koor staat dicht bij jou en zingt, en de gezichten van zij die zingen spreken. Ze stappen door dat gordijn van regen – door niks en door alles van ons, vrije mensen, gescheiden – en gaan naar binnen. Ze blijven zingen tot de deur wordt dichtgetrokken en hun muziek wordt gesmoord. Hier krijgt applaus geen kans; de catharsis abrupt afgebroken. En jij moet verder. De deur van de bak gaat open, de politie staat klaar – vervaarlijker ogend dan de mannen binnen in de bak – en de voorstelling eindigt met wat laatste tafereelen achter een aantal ramen. De vrouw zonder kind die echt melk afkolft. Een typemachine die autonoom een brief schrijft die rechtstreeks naar de papierversnipperaar gaat. Een paar zingende koorleden waarvan de mond uitzinnig is vergroot. De oudste van alle gedetineerden, een zestiger, in zijn eentje in de weer met lijm en de scherpen van de kapot gegooide porseleinen bal: een hopeloze poging om de brokken te lijmen.

Ontdaan en ontregeld stap je door het speeltuintje (je durft er niet bij nadenken dat hier ook kinderen van vrouwelijke gedetineerden binnen zitten die, als ze eenmaal drie zijn, van hun moeders worden afgenomen), en dan

de gang weer binnen om zo de gevangenis te verlaten. Vlak voor je de poort binnengaat, word je aangestaard door vier paar ogen – reusachtig geprojecteerd op de ramen van de tweede verdieping – ogen zoals die van u en van mij. Ogen van mensen met hoop en dromen en goeie en slechte eigenschappen. Ogen van mensen zoals degenen die vanuit hun cel, gesitueerd boven de ramen waarachter de tafereelen zich afspelen, met hun handen door de tralies naar je zwaaien als je vertrekt. Kunst en werkelijkheid vallen akelig samen.

Dogtroep heeft het in zijn hallucinante trip door de krochten van de menselijke psyche aangedurfd om de grote gevoelens niet uit de weg te gaan. Niet evident in die beladen situatie, niet evident in dit theaterklimaat waar *less is more* hoog in het vaandel wordt gevoerd. De koortsdroom die je als toeschouwer over je heen krijgt – wars van klassieke narratieve lijnen, wars van lineaire logica – is van een abstractie die een bijna vanzelfsprekend persoonlijk engagement impliceert. Iedereen wordt uitgedaagd zijn eigen verhaal te maken, waarin hij of zij zelf dus evenzeer een speler is. En dat maakt het verhaal onontkoombaar. En je weet wel dat de context – de beklemming van zo'n gebouw, het feit dat gevangenen, mensen met zoveel verhaal achter hun ogen, meedoen – deel van de wrange magie is die Dogtroep – zo u wil – 'cadeau krijgt'. En natuurlijk zijn er ook kritische opmerkingen te maken – dat de kleine zwarte ruimte waar je in wordt opgesloten niet zo goed werkt, bijvoorbeeld, of dat het na nóg tien keer spelen zeker nog wat straffer getimed had gekund. Maar na zo'n wervelstorm van emoties kan het je allemaal niks meer schelen. Want het werkt wat ze doen. Met grootse beelden en soms bijna sentimentele symboliek, met veel fantasie en poëtische slagkracht pellen ze elk laagje nuchterheid van je af. Tot er van jezelf alleen nog een mens in zijn dunste hemdje overblijft. Een mens met veel vragen, veel verwarring en wrange ontroering achter zijn ogen. En dat is toch theater op zijn allerstrafst.

Het pleidooi

En inmiddels heeft Dogtroep de koffers al lang weer gepakt en zitten de meeste Dogtroepers-van-achter-de-muren nog steeds achter de muren. Maar de gevolgen van dit project zijn nog op veel manieren voelbaar. De bij elke voorstelling opnieuw tot tranen toe bewogen gevangenisdirecteur is naar eigen zeggen an-